

EDITORIAL

Tay-ogon sa mga protesta sa katawhan ang hari sa korapsyon ug terorismo

Ginatay-og sa krisis ang nagharing rehimen Duterte. Bunga kini sa pag-alisngaw sa nanimahong korapsyon ni Duterte sa pagpahimulos sa pandemya aron magbalsa og binilyong pisong pondo sa gubyerno. Nabutyag kini samtang naghaguros ang malukpanong disempleado, pagsaka sa presyo, ubos nga suhulan ug pagguba sa panginabuhian nga gipi-ang sa walay kahumanang mga *lockdown*. Mihaguros pa gihapon ang pandemya ug dili na halos makasugakod ang mga ospital sa kadaghan sa nagkasakit sa Covid-19.

Wala ug too ang pagtamparus sa nawong ni Duterte sa imbestigasyon sa Senado sa pagpangurakot sa Department of Health (DOH). Batikos ang naangkon niya sa paggahin og abugado sa iyang mga ginsakpan ug pagpamig-ot sa mga senador. Bis-an wala pa kini nahuman, laing imbestigasyon na usab ang pagasugdan sa International Criminal Court. Naila siya karon sa tibuok kalibutan isip presidenteng dayag nga ginataral sa mga krimen batok sa katawhan isip utok sa napuloan ka libong gipatay sa madugoon ug mini nga “gyera kontra-droga.”

Atubangan sa korapsyon, walay kontrol nga pandemya, pagkahagba sa panginabuhian sa katawhan ug pagpaling sa nagharing rehimen sa mas bangis nga teroristang pagpangatake sa katawhan, siguradong labaw pang pag-antus ug kalisud ang ibunga sa padayon nga paghari sa tiranya ni Duterte.

Ang nagkagrabeng krisis sa panglawas, pulitika ug ekonomiya ang dinaghang nagapukaw sa katawhan. Ang wala ug too nga pag-antus misugnod sa ilang nagdilaab nga kasuko. Urum alang sa katawhan ang iskema sa pundok ni Duter-

te nga magpabilin pa sa poder lapas sa 2022. Nagkadaghan ang nagtinguha nga dili na paabton si Duterte sa eleksyong iyang pagalimbungan, ug tapuson na sa labing daling panahon ang iyang paghari.

Nagkadaghan ang katawhang andam molatas sa dalan sa hiniusing protesta ug pakigbisog. Mitumaw ang mga aksyong protesta aron ipadayag ang reklamo sa lain-laing sektor ug komunidad. Gipamatud-an sa demonstrasyon sa pipila ka libo niadtong katapusan sa Hulyo sa ulahing *state of the nation address* (SONA) ni Duterte nga dili magpapildi sa kahadlok ug sa pandemya ang katawhan.

Niining milabayng mga semana, mainiton ang pagpadayag ug lihok-protesta sa mga mamumuo sa panglawas aron makmakon ang mga upisyal sa DOH sa kapakyas nga ihatag sa oras ang mga gisaad nga benepi-

syo, bayad ug dugang suhulan. Naglunsad usab og mga protesta sa kadalanan ug mga komunidad ang mga kabatan-onan, ginikanan ug mga magtutudlo batok sa nagapadayong palpak nga sistema sa “blended learning” ug aron iduso sa gubyrno ang pag-abli sa mga eskwelahan alang sa inatbangay nga pagkat-on. Aduna usay mga aksyong protesta batok sa sugyot nga badyet nga pabor sa nagkadakung galastuhon sa militar ug mga proyektong pang-imprastruktura, sukwahi sa angayang pagprayoridad sa sistemang panglawas, edukasyon ug suporta sa panginabuhian sa minilyong wala pa gihapoy trabaho.

Adunay mga aksyong protesta ang mga mamumuo aron ipakigbisog ang ginapangayo nilang umento sa suhulan, ingonman batok sa *red-tagging* ug pagpamig-ot sa militar sa ilang mga unyon. Aduna usay mga protesta ang katawhan batok sa mga proyektong nagaguba sa kinaiyahan, mina, reklamasyon ug pagtukod og kasino ug ekoturismo, ilabina sa dagkung kapitalistang Chinese nga

suud kang Duterte. Adunay mga protesta ang mga mag-uuma batok sa pagtukod sa mga kampo sa militar sa ilang baryo, kontra sa liberalisasyon sa pag-import og bugas ug aron iaslang ang pagpataas sa presyo sa humay ug uban pa nilang produkto.

Ang nasangpit nga mga aksyong protesta gikinahanglan kaayo karon sa katawhan aron mahatagag-porma ang ilang kasilag batok sa korapsyon, pagpaantus, pagpamig-ot ug pagtraydor sa rehimeng US-Duterte. Bisan og ginagmay ug bulag-bulag pa, kining tanan tusok sa dagum sa pasistang rehimen. Labaw sa tanan, ang maong mga aksyong protesta repleksyon sa obhetibong interes ug pangayo sa lapad nga katawhan. Kinahanglang walay kapuul nga abton ug pukawon ang minilyong katawhan ug dal-on sila sa dalan sa hiniusang paglihok ug pakigbisog.

Kinahanglang ilambigit ang mga hisgutanang ginaatubang sa lain-lain sektor ug pakusgon ang ilang panaghiusa. Kinahanglang mapakita ang bugtong ugat sa ginaatubang

sa katawhan aron matibuok ang ilang baruganan nga hiniusa kining ibtun ug pukanon. Kinahanglang hugot nga magsinuportahanay ug usahon sa usa ka singgit ang ilang bulagbulag nga mulo. Kinahanglang ipataas sa ang-ang sa pulitikanhong panawagan ug protesta ang ilang mga panawagan sa panginabuhian ug kaayuhan, matngon nga dili nila kini makab-ot hangtud naghari ang anti-katawhan ug paantus nga tiranong si Duterte.

Samtang nagkaduul ang elektisyong 2022, ug labaw pang nabutyag ang plano ni Duterte nga ipabilin ang kaugalingon sa poder, mas daghang mga pulitikanhon ug katingbanong pwersa ang dayag nga mibarog batok kaniya, lakip ang kanhi niyang mga kaalyado. Nana-wagan ang pipila ka obispo sa simbahang Katoliko nga maglunsad og mga rali aron ipakita sa katawhan ang ilang pagsupak sa tiranya. Atubangan niini, kinahanglang labaw pang pakusgon ug palapdon ang demokratikong nagkahiusang prente ug aghatong magtinabangay aron tapuson ang paghari ni Duterte sa labing daling panahon.

Puno sa mga kapasikaran ang posibilidad sa mga kalit nga pagpaling sa sitwasyon sa pulitika, lakip ang posibleng mga sayop nga kalkulasyon ni Duterte sa iyang desperasyong sumpuon ang katawhan ug panalipdan ang iyang dunot nga rehimen. Kinahanglang sakmiton ang higayon nga ipasulbong ang kalihukang protesta sa katawhan aron tay-ogon ang tiranya ni Duterte ug magpahamtang sa bug-at nga tamparus batok dinhi.

Kinahanglang manglimbasog ang mga nasudnon-demokratikong pwersa sa pagpukaw, pag-organisa ug pagpalihok sa katawhan. Walay kapuul nga ipataas ang militansya ug determinasyon sa katawhan nga mosukol. Duha ka beses nang gipamatud-an sa katawhang Pilipino nga kaya nilang ibagsak ang usa ka naharing pasistang rehimen. Dili imposibleng gamiton ang maong gahum sa ikatulong higayon. AB

 <p>Tomong LII Blg. 18 Setyembre 21, 2021</p> <p>Ang Ang Bayan ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles ug Espanyol. Nagadawat ang Ang Bayan og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.</p> <p> @cpp_angbayan</p> <p> fb.com/editorsofAB</p> <p> cppinformationbureau@gmail.com</p>	<h2 style="text-align: center;">Unod</h2> <p>Editorial: Tay-ogon sa mga protesta ang hari sa korapsyon ug terorismo 1</p> <p>Ablihan na ang mga eskwelahan 3</p> <p>Detatsment, gipabuthan sa BHB-Negros 4</p> <p>Konsultant sa NDFP, buhian 4</p> <p>Imbestigasyon sa ICC, madayon na 4</p> <p>Mga protesta sa katawhan 4</p> <p><i>Never again to martial law!</i> 5</p> <p>Mga manggugubat nga Moro, disgustado 6</p> <p>Abugado, gipatay sa South Cotabato 6</p> <p>Sa mubong pagkasulti 7</p> <p>Produksyon sa mais, ginadunot 8</p> <p>Hago sa pagtanum og mais 9</p> <p>Anibersaryo sa CPI-Maoist, gisaulog 9</p> <p>Pagsaludo kang Ka Gonzalo sa Peru 9</p> <p>Pagpatay gamit ang mga <i>drone</i> 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas</p>	

Ablihan na ang mga eskwelahan sa inatbangay nga pagtoon

Giisug sa dungan-dungan nga protesta sa mga ginikanan, magtutudlo ug estudyante sa pipila ka eskwelahan ang pag-abli sa klase niadtong Setyembre 13. Bitbit ang panawagang #LigtasNaBalikEskwela, gikundena sa Alliance of Concerned Teachers (ACT) ang "manhid" nga si Rodrigo Duterte sa iyang pag-abandona sa sektor sa edukasyon taliwala sa pandemyang Covid-19.

Nagmartsa ang mga myembro sa ACT atubangan sa Mendiola sa Maynila aron ipanawagan ang suporta sa estado sa mga magtutudlo ug estudyante taliwala sa pagpatuman sa *distance learning* ug luwas nga pag-abli sa mga eskwelahan. Nakasandig karon ang kaugmaon sa mga kabatan-onan sa hiniusang pagbuot sa mga magtutudlo, ginikanan ug estudyante nga "tapuson na" ug iduso ang mas maayong pangamhanan, matud sa grupo.

Sa parehong adlaw, miadto sa Mendiola ang mga grupo sa kabatan-onan aron ipakigbisog ang luwas ug hinanali nga pag-abli sa mga eskwelahan alang sa inatbangay nga klase. Aduna usay susamang protesta sa Pres. Corazon C. Aquino Elem. School sa Quezon City, sa University of the Philippines-Manila, Eusebio Highschool sa Pasig City ug sa Poblacion sa Muntinlupa.

Walay kausaban sa dili epektibong moda

Walay gihimong kausaban ang Department of Education (DepEd) sa palpak ug paantus nga *blended learning* nga gipatuman niadtong milabayng tuig. Aron hulipan ang dili epektibong *online* ug modyul nga pamaagi sa pagtudlo, naghimo ang mga magtutudlo og klase-klaseng pamaagi aron mahatag ang mga leksyon sa mga bata. Bisan pa man, aminado silang ubos ang kalidad sa edukasyon tungod sa daghan kaayong problema ug limitasyon sa gadyet, *internet*, modyul ug kapasidad sa mga ginikanan. Dugang dinhi, adunay mga estudyanteng wala mitungha o wala man lang nagpakita sa ilang mga klase, apan gipapasar

sa sunod nga ang-ang subay sa dikta sa DepEd aron hata-gag rason ang pagpadayon sa *blended learning*.

Niadtong Setyembre 9, gipagula sa ACT ang usa ka pagtuon mahitungod sa kaandamon sa mga pangpublikong eskwelahan alang sa pag-abli sa klase. Lutaw dinhi ang daku pa gihapong problema sa kakulangon ug sa ulahi nga pag-imprenta sa mga modyul, kawalay gadyet ug pangbayad sa *internet* ug sobra-sobra nga trabaho sa mga magtutudlo.

Halos walay gitabang ang ahensya sa mga panginahanglan sa mga magtutudlo. Dili igo ang gipanghianbrog sa DepEd nga 68,500 ka *laptop* tungod kay halos 1 ka milyong pangpublikong magtutudlo ang nanginahanglan niini. Halos wala usab nila nagamit ang gipanghatag nga *sim card* tungod sa kahinay sa signal sa ilang mga lokasyon.

Walay igong panahon ang mga magtutudlo nga makapahulay sukad nga natapos ang akademikong tuig niadtong Hulyo 10. Padayon ang ilang trabaho niadtong Hulyo ug Agosto sa *enrollment* ug pag-imprenta sa mga modyul. Daghan kanila ang napugos nga mangalap og mga suplay sa eskwelahan tungod sa kakulang sa pondo. "Work from home" daw ang moda sa ahensya apan giobligang silang pisikal nga magtaho sa mga eskwelahan sa pipila ka beses kada semana. Hangtud karon, wala sila ginabayaran sa obertaym nga katugbang sa 87 ka adlaw.

Walay badyet, walay plano alang sa inatbangay nga pagtoon

Sa ang-ang kolehiyo, gipadayon ang klaseng *online* aron lang masul-

ting wala ginapasagdan sa gubyrno ang kabatan-onan, matud sa National Union of Students of the Philippines (NUSP). Gawas sa mga limitadong kurso sa 22 ka unibersidad, nagpabilin ang pagbawal sa inatbangay nga klase bisan pa sa wala ug too nga pagtoon ug panawagan niadto pang milabayng tuig nga ablihan ang mga kampus alang sa inatbangay nga pagtoon.

Matud sa NUSP, kinahanglang maggahin ang estado og pondo aron masiguro ang minimum nga pagpatuman sa mga lakang panglawas, *test kit* ug mga pasilidad pang-test sulod sa mga kampus, ug pag-usab sa mga klasrum ug pasilidad aron mapatuman ang *social distancing*. Ginaduso nila nga ayudahan ang mga estudyante og ₱10,000 aron makasugakod sa nagkadakung gasto sa pagtuon taliwala sa pandemya.

Sa deliberasyon sa nasudhong badyet alang sa 2022 sa Kongreso, nasuta nga gikibhangan pa ang kanhi nang ubos nga badyet alang sa pasilidad sa edukasyon sa 2022. Matud sa ACT, ₱5.4 bilyon lamang ang gigahing pondo alang dinhi, 51% nga mas ubos sa ₱11.1 bilyon karong tuiga. Gikan dinhi, ₱358 milyon lamang ang gigahin alang sa mga pasilidad panglawas—usa sa batakang rekisito sa luwas nga balik-eskwela taliwala sa pandemya. Dili tinawkung asa kuhaon ang badyet alang sa pag-empleyo sa dugang nga mga nars sa eskwelahan.

Detatsment, gipabuthan sa BHB-Negros

GIPABUTHAN SA BAGONG Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros (Leonardo Panaligan Command) ang detatsment sa CAFGU Active Auxillary (CAA) sa Barangay Guba, Vallehermoso, Negros Oriental niadtong Setyembre 8. Usa ka sundalo sa 62nd IB ang napatay. Matud sa mga residente, ginapugos sila sa mga sundalo nga "mosuren-der" ug magpalista isip mga CAFGU.

Usa ka *backhoe* ang giparalisa sa BHB-South Central Negros sa Sityo Bulod, Barangay Carabalan, Himamaylan City, Negros Occidental niadtong Setyembre 11. Gipanag-iyahan ang *backhoe* sa magun-ubong kumpanyang ESJ ug Sons Construction Co. Matud sa BHB, maghatag dalan ang proyektong dalan sa mga kumpanyang mina nga moguba sa 1,100 ektaryang yuta sa mga lumad nga Itoman-Maghat-Bukidnon.

Konsultant sa hinabing pangkalinaw, buhian!

GIPANAWAGAN SA NATIONAL Democratic Front of the Philippines (NDFP) ug sa Partido Komunista ng Pilipinas ang hinanali nga pagpagawas kang Loida Magpatoc, konsultant sa hinabing pangkalinaw tali sa NDFP ug guberno sa Pilipinas. Luwas dapat siya sa pag-aresto ug pagpamig-ot ilalum sa Joint Agreement on Safety ang Immunity Guarantees. Kinahanglang hinanali nga ibasura ang gama-gamang mga kasong gipasaka batok kaniya. Kinahanglang usab siyang hinanaling hatagan og ligal nga representasyon ug medikal nga atensyon.

Iligal nga gidakop si Magpatoc sa Barangay Paitan, Quezon, Bukidnon niadtong Setyembre 15. Gipasakahan siya sa gama-gamang kasong pagpatay ug pagguba sa kabtangan.

Niadtong Setyembre 16, gimando sa korte sa Quezon City ang hinanali nga pagpagawas kang Esterlita Suaybago, usa usab ka konsultant sa NDFP, human ibasura ang kaso sa *illegal possession of firearms and explosives* batok kaniya. Iligal siyang giaresto sa iyang gipuy-an sa Quezon City niadtong 2019.

Imbestigasyon sa ICC, madayon na

PADAYON NA ANG imbestigasyon sa International Criminal Court (ICC) sa mga krimen batok sa katawhan ni Rodrigo Duterte. Gipaabot sa publiko ang desisyon sa mga huwes sa korte niadtong Setyembre 15. Langkob sa imbestigasyon ang mga ekstrahudisyal nga pagpamatay ni Duterte gikan 2011 hangtud 2019. Matud sa pamahayag sa mga huwes sa ICC, wala nila nakita isip "lehitimong operasyon" ang "gyera" ni Duterte batok sa iligal nga droga, ug ang mga pagpatay nga gipatuman sa ngalan niini isip "lehitimo o sobra lang sa mga lehitimong operasyon." Kusog ang ebidensya, matud nila, nga ang malukpanon ug sistematikong pag-atake sa sibilyang populasyon palisiya sa estado.

Gipagula usab sa Investigate PH, usa ka internasyunal nga grupo nga gilangkuban sa kanhing myembro sa parlamento sa lain-laing nasud, ang ikatulo ug ulahing taho niini niadtong Setyembre 13. Nahisukip sa taho ang mga paglapas sa guberno ni Duterte sa mga katungod sa ekonomiya, katilingban ug kultura, mga katungod sa panginabuhian ug kalamboan, kaugalingong paghukom ug kalinaw. Nana-wagan ang grupo sa United Nations Human Rights Council nga hinanaling maglunsad og bulag ug independyenteng imbestigasyon sa Pilipinas.

Reklamasyon sa Cebu, gibabagan.

Nagpiket ang mga mamumuo sa piyer sa Consolacion, Cebu aron babagan ang planong reklamasyon sa Barangay Tayud, Consolacion aron tukuron ang proyektong Seafront City nga molangkob sa 234.8 ektarya. Pagasirad-an sa proyektong ekoturismo ang kapin lima ka baradero ug moguba sa panginabuhian sa 200 ka mangingisda. Matud sa Barangay Tayud Fisherfolk Organization, daghan kanila ang kapin 20 ka tuig nang nanimuyo sa lugar. Apektado usab ang 25% sa 25,000 residente sa Barangay Tayud nga nagsalig sa mga piyer.

Mina sa magnetite sa Lingayen, gibabagan.

Niadtong Setyembre 13 nagpadayag og pagsupak ang Pamalaka-ya-Central Luzon sa Iron Ore Pangasinan Offshore Magnetite Mining sa Lingayen Gulf sa Pangasinan. Apektado niini ang panginabuhian sa 5,000 ka mangingisda.

Ginaduso ang maong proyekto sa kumpanyang Australian nga Iron, Ore, Gold and Vanadium Resources Inc. Plano niining magmina sa 5 ka milyong tonelada sa *magnetite* kada tuig sulod sa 25 ka tuig. Pagalang kubon sa operasyon ang kadagatan sa mga lungsod sa Sual, Labrador, Lingayen, Bimaley ug Dagupan City.

Mamumuo sa Wyeth, misupak sa red-tagging.

Miadto sa upisina sa Department of Interior and Local Government sa Quezon City niadtong Setyembre 15 ang mga mamumuo sa Wyeth Philippines aron ihunong ang pag-red-tag sa NTF-ELCAC sa ilang unyon. Kanhi lang pugos silang "ginapasur-render" sa NTF-ELCAC ug ginapakalas sa DFA-KMU, pederasyon kung asa nahisakup ang Wyeth Philippines Progressive Workers Union.

Demolisyon sa Carbon Market, gikundena.

Nagprotesta niadtong Setyembre 14 atubangan sa *city hall* sa Cebu City ang mga magbabaligya sa Carbon Market para kundehenon ang iligal ug bangis nga pagdemolis sa ilang mga tindahan sa Layo Seaside ug Quezon Boulevard sa merkado.

Dili mapasaylong mga krimen sa diktaduryang Marcos

Never again to martial law! Kini ang nagkahiusang singgit sa katawhan atubangan sa pagpanuis sa kasaysayan sa pamilya sa kanhing diktador nga si Ferdinand Marcos ug paningkamot niining makabalik sa Malacañang. Kaabag sa pamilyang Marcos ang parehong gikasilagang pamilyang Duterte sa walay kaulaw nga pagkapyot sa poder.

Labaw nga nahimong mahinungdanon ang maong singgit samtang nagkaduul ang Setyembre 21, ang ika-49 nga anibersaryo sa pagpahamtang sa balaod militar.

Pinakaulahing pagsulay sa pagtuis sa kasaysayan mao ang interbyu sa YouTube kang kanhing senador ug napildi nga kandidato sa pagka bise-presidente nga si Ferdinand “Bongbong” Marcos, Jr. kung asa giyawyaw ang “magilakon” kunong pagtulunan nga gihatag sa amahang si Marcos sa iyang anak. Miani sa lapad nga batikos ang interbyu tungod kay ginapagawas niini nga maayo ang kanhing diktador.

Gibatikos sa mga nakaluwas sa balaod militar ang interbyu nga matud nila nagtago sa likod ng pagka “patas” sa pagpadayag sa mga panglantaw. Gimakmak usab sa Martial Law Museum sa Ateneo de Manila University ang mga bakak ni Bongbong.

Sa kasamtangang, nakapwesto ang mga Marcos sa taas nga pwesto sa burukrasya—usa kanila ang senador, samtang ang iyang pagumangkon usa ka gobernador. Andam nga subling modagan si Bongbong Marcos isip bise-presidente kaabay ni Sara Duterte. Modagan usab ang iyang anak alang sa Kongreso.

Kahinumduman nga ang dulum nga panahon sa kasaysayan sa Pilipinas mao ang tataw nga pagbawal sa mga kagawasang sibil, mga ekstrahudisyal nga pagpamatay ug wala naresolbang mga pugos nga pagkawala, pagpamig-ot sa midya ug pagtiurok sa ekonomiya sa nasud, ug daghan pang uban. Ang

maong panahon nga gitawag og “era of impunity” o panahon sa kawalay responsibilidad, nga ginapanghinambog isip “bulawanong panahon” sa Pilipinas sa mga Marcos ug sa nagaidolo sa diktador sama ni Duterte.

Matud sa taho sa Amnesty International, mikabat sa 70,000 katawo ang nag-antus sa mga detatsment sa militar ug mga prisohan sa tibuok nasud, 34,000 ang gitortyur, ug kapin 3,200 ang gipatay sa mga pwersa sa estado gikan 1972 hangtud 1981 lamang. Daghan pa ang nahimong biktima sa kabangis sa estado nga wala nataho. Gipalagpot ang diktaduryang Marcos sa usa ka popular nga pag-alsa niadtong 1986.

Tibuok kasuko nga gikundena sa Samahan sa mga Ex-Detainees Laban sa Detensyon at Aresto ang pagpanuis sa kasaysayan sa mga Marcos. “Alang kanamong misukol sa pasistang paghari, ang adlawng natawhan ni Marcos nagpadumdum sa dili matungkad nga mga paglapas sa mga tawhanong katungod ug malukpanong pagpangilad sa rehimen,” matud ni Danilo dela Fuente, nasudnong ikaduhang lider ug tigpamaba sa grupo.

Matud niya, gilimas ni Marcos ang bahandi sa katawhan ug miburot ang nasudnong utang tungod sa maluhuong kinabuhi ug korapsyon sa iyang mga kroni. Nagpabilin ang dautang anino ni Marcos hangtud karon. Mikabat sa kapin ₱13 trilyon

(katugbang sa ₱100,000 matag Pilipino) ang langyawng utang sa nasud hangtud sa katapusan sa termino ni Duterte sa 2022.

Matud sa Ibon Foundation, layo sa kamatuuran ang ginasulting nakasinati sa “magilakung tuig” ang Pilipinas ilalum sa balaod militar. Usa ang Pilipinas sa adunay pinakahuyang nga ekonomiya sa Southeast Asia gikan 1965 hangtud 1986. Dili tinuod nga ikaduhang pinakalambo ang nasud sunod sa Japan niadtong 1965, ug sa aktwal ulahi kini sa lima pang mga nasud sa rehiyon. Niadtong 1986, pang-11 ang ekonomiya sa Pilipinas sa mga nasud sa Asia. Matud sa Ibon, giguba ni Marcos ang ekonomiya sa nasud dihang gipatuman niya ang unang mga palisiya sa neoliberal nga globalisasyon niadtong dekada 1980.

Gisulti usab ni Bonifacio Ilagan, dramatisa, kanhing bilanggong pulitikal ug usa sa mga convenor sa Campaign Against the Return of the Marcoses and Martial Law (Carmma): “Duha lamang ang kabilin ni Marcos: ang mga krimen batok sa katawhang Pilipino ug tibuok katawhan, ug ang *world-class* nga pagpaghukhuk. Ug kung dili nato kini mapugngan, seguridad nga malabwan ni Duterte si Marcos.”

AB

Abugado, gipatay sa South Cotabato

Usa ka abugadong tigpanalipud sa tawhanong katungod ug usa ka Pulang manggugubat nga wala nay kapasidad nga mosukol ang gipatay sa mga armadong ahente sa estado sa milabayng semana.

Gipusil ug gipatay sa duha ka armadong lalaki si Atty. Juan Macababbad, ikaduhang presidente sa Union of Peoples' Lawyers in Mindanao ug myembro sa National Union of Peoples' Lawyers, atubangan sa iyang balay sa Surallah, South Cotabato niadtong Setyembre 15.

Abugado si Atty. Macababbad sa mga lumad, magtutudlo, bilanggong pulitikal ug uban pang sektor sa rehiyon. Myembro usab siya sa Bayan Muna.

Sa Camarines Sur, gitortyur ug

gipatay niadtong Setyembre 12 sa mga pulis ug sundalo si Dioscorro L. Roma (Ka JR), usa ka manggugubat sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) bisan wala nay kapasidad nga mosukol. Nadakpan si Roma gawas sa kampo sa BHB sa Tible, Lupi samtang naga-kuha ug suplay.

Matud sa pamilya, halos dili na maila ang patayng lawas ni Roma tungod sa kagrabe sa tortyur nga nasinati niya. Nabungkag ang iyang nawong, mga tudlo ug itlog ug nanglagum sa binun-ugan ang iyang tibuok

lawas.

Samtang, giaresto sa Philippine National Police-Labo ang duha ka upisyal sa Barangay Dumagmang, Labo, Camarines Norte niadtong Agosto 30. Giakusahan silang Barangay Kagawad Angelita F. Talla ug Julieta Clores Dela Cruz, 65, sa pagkalambigit sa armadong aksyon sa BHB sa maong barangay niadtong milabayng Marso. Gipasakahan sila sa kasong *direct assault ug frustrated murder*.

Giaresto ug giakusahang myembro sa BHB ang mag-uumang si Toto Moreno, residente sa Sityo Uyanan, Barangay Budlasan, Canlaon City, Negros Oriental, sa mga sundalo sa 62nd IB niadtong Setyembre 14. **AB**

Mga manggugubat nga Moro, disgustado sa BARMM

Disgustado ang mga manggugubat sa Bangsamoro Islamic Armed Forces (BIAF), ang hukbo sa Moro Islamic Liberation Front (MILF), sa mga saad nga nalansang sa Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM). Daghan kanila ang wala pay trabaho hangtud karon bisan og ila nang gitahan ang ilang mga armas subay sa pagdekomisyon (paghawa sa serbisyo sa hukbo) nga nahisukip sa pinal nga kasabutan tali sa MILF ug gubyerno sa Pilipinas.

Mikusog ang ilang disgusto atubangan sa pag-uswag sa eleksyon sa Bangsamoro Transition Authority (BTA) gikan 2022 ngadto sa 2025. Pagapalanaton niini ang termino sa kasamtangang mga lider nga matud sa mga manggugubat nga solong nakapahimulos sa BARMM. Matud nila, walay pulos ang BARMM sa “tinuod” nga mga manggugubat nga pipila ka dekadang nakigbisog alang sa katungod sa kaugalingong paghukom sa mga Moro.

Niining Setyembre, anaa sa 12,000 na sa 40,000-pwersa nga BIAF ang mitahan sa ilang mga armas bugti sa wala pa napatumaw nga mga trabaho. Aduna pay 14,000 nga nakatakdang motahan usab sa ilang armas.

Disgustado usab ang dili Moro nga mga katawhan sa pagdumala sa BTA. Matud sa Loyukan, usa ka organisasyon sa mga Lumad sa Far South Mindanao, walay ginahimo ang BTA sa serye sa pagpamatay sa mga Lumad nga Teduray ug Lambiangan. Gikan Hulyo 2018 hangtud Hulyo 2019, nakarekord ang grupo sa 11 ka lider-Lumad nga gipatay sa Maguindanao. Karong tuiga, 12 na ang napatay nga Lumad tungod sa mga bangi sa yuta. Langkob sa BARMM ang 127,000 dili Moro nga katawhan nga nanimuyo sa 208,258-ektaryang yutang kabilin sa Far South Mindanao.

Tanang mga upisyal sa BTA pinili ni Rodrigo Duterte ug adunay utang kabubut-on kaniya. **AB**

Balaodnon batok sa pagpamig-ot sa mga unyon, gisumite

GISUMITE SA BLOKENG Makabayan ang Union Independence Act of 2021 niadtong Setyembre 19 sa Kongreso aron silutan ang kinsamang manginlabet, mobabag, mamig-ot o mamugos sa kinsamang mamumuo o unyon. Reaksyon kini sa sunud-sunod nga *red-tagging* sa mga unyon sulod sa mga *export processing zone* ug pagpamugos sa mga mamumuo nga mokalas sa Kilusang Mayo Uno.

Tigpasiugda sa *red-tagging* ug walay puas nga pagpangharas sa mga mamumuo ug unyonista ang National Task Force to End Local Communist Armed Conflict ug ang Joint Industrial Peace and Concerns Office (JIPCO) nga ginatukod sulod sa mga sona sa pamuo.

Lahi pa dinhi ang mga pagsulay sa Philippine National Police nga manginlabet ilalum sa balaodnong Alliance for Industrial Peace and Program Office (AIPPO) kung asa pagahatagan og gahum ang mga pulis nga manginlabet sa mga bangi tali sa mga mamumuo ug maneydsment sa mga kumpanya.

Matud sa mga grupong mamumuo, magresulta ang JIPCO ug AIPPO sa mas lapad ug sistematikong pagyatak sa katungod sa mga mamumuo sa pag-union. Labaw niining pagrabeon ang pagpahimulos ug malupigong kahimtang sa mga mamumuo sulod sa mga *export processing zone*.

ika-3

pinakadunot nga lugar alang sa tigpanalipud sa yuta ug kinaiyahan ang Pilipinas

kung asa 29 ka tigpanalipud sa kinaiyahan ang gipatay. Sa kinatibuk-an, 227 ka tigpanalipud sa kinaiyahan ang gipatay sa tibuok kalibutan. Pinakataas ang nataho sa Colombia (65) sunod sa Mexico (30).

Gikan sa: *The Last Line of Defense, Global Witness*

₱10/kilo

ang presyo sa humay sa **Occidental Mindoro.**

subay sa dikta sa dagkung komersyante nga nakapahimulos sa importasyon sa bugas. Layo kaayo kini sa presyo sa bugas nga ₱35-₱44 sa lokal nga merkado.

Gikan sa: *Amihan Federation of Peasant Women*

30%

ang giusbaw sa bahandi sa 50 ka pinakaadunahang kapitalista sa Pilipinas

taliwala sa pandemya. Nagtaho ang maong mga kapitalista sa **₱4-trilyong pagdaku sa bahandi** sa usa ka tuig. Pinakadaku ang pagburot sa bahandi sa ika-18 nga pinakaadunahang Pilipino nga si Betty Ang sa Monde Nissin, nagamanupaktura og pagkaon ug ilimnon.

Gikan sa: *Forbes 2021 Philippines' 50 Richest List*

37%

ang giusbaw sa pangbayad sa utang sa rehimeng Duterte sa 2021 kumpara sa 2020. Sa kinatibuk-an, gibanabanang misangko na sa ₱11.61 trilyon ang nasudhong utang sa Pilipinas, mas taas sa 26.7% sa ₱9.16 trilyon sa katapusan sa 2020.

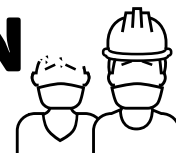

\$4.4 trilyon

ang gigasto sa Pentagon

sa pagpalit, panukiduki ug pagpalambo sa mga armas gikan niadtong nahitabo ang 9/11 Attacks sa US niadtong 2001. Mokabat sa \$2.2 trilyon sa pondong niini napadulong sa lima ka nag-unang kumpanyang nagamanupaktura og armas sa US—**Lockheed Martin, Boeing, General Dynamics, Raytheon, at Northrop Grumman.**

8.692 MILYON

ka mamumuong Pilipino ang *underemployed* o kulang sa trabaho, niadtong Hulyo —

mas daghan og kapin 2 ka milyon kumpara niadtong Hunyo. Bisan miubos ang tantos sa disempleyo sa parehong panahon, sa aktwal mas gamay ang ihap sa mga adunay trabaho (41.667 milyon sa Hulyo kumpara sa 45.075 milyon niadtong Hunyo) tungod sa pagtangtang sa kapin 2 milyon sa pwersa sa pamuo.

Gikan sa: *Philippine Statistics Authority*

500%

pagsaka sa ihap sa mga abugadong biktima sa ekstrahudisyal nga pagpatay ilalum sa rehimeng Duterte.

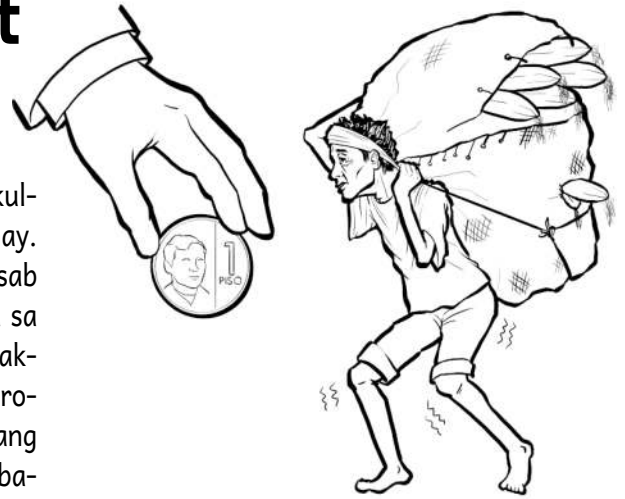
Dili moubos sa 65 ka abugado ang gipatay sa Pilipinas gikan 2016. Sukad 1972, ang abereyds nga ihap sa biktima 10 kada administrasyon.

Gikan sa: *Integrated Bar of the Philippines*

Setyembre 15, 1981

nahitabo ang **brutal nga masaker sa diktadurang US-Marcos sa 47 ka mag-uuma** sa Barangay **Sag-od, Las Navas, Northern Samar**. Ayha sila gipatay, pugos silang gipasurender isip mga "myembro" sa hukbong bayan. Gilugos ang mga kababayan-an, ug giilo ang daghang bata. Wala pay nanubag sa mga kriminal hangtud sa kasamtangan.

Produksyon sa mais, nadaut tungod sa pagpasagad

Ang mais ang ikaduhang labing batakang produktong pang-agrikultura nga ginaprodyus ug ginakonsumo sa nasud sunod sa humay. Dili lamang kini ginakonsumo sa tawo, mahinungdanong sangkap usab kini sa pag-amuma sa mga hayop isip bahog ug sa pagmanupaktura sa uban pang pagkaon. Luyo niini, sistematikong ginapasagdan sa reaksyunaryong estado ang produksyon sa mais. Mihinay ang lokal nga produksyon ug nagsalig sa importasyon. Malukpanong pagkabangkrap ang nasinati sa mga mag-uuma tungod sa pagpamintaha. Imbes nga abagan, labaw na hinuong giduso ang todong pag-import sa produkto.

Ilalum sa rehimeng Duterte, nagpabiling ubos ang presyo sa pagpalit sa mais gikan sa mga mag-uuma bisan og tinuig nga nagataas ang abereyds nga presyo sa mais sa lokal nga merkado. Gikan 2016 hangtud 2020, misaka og 32% ang presyo sa kada kilong puting mais o gikan ₱22.77 ngadto sa ₱30.15. Kini samtang mi-hagba ang presyo sa pagpalit niini sa mga mag-uuma og ₱0.27 gikan sa ₱12.30 ngadto sa ₱12.03. Misaka usab og 13% ang presyo sa dalag nga mais gikan ₱20.36 ngadto sa ₱22.97, apan 2% lamang ang usbaw sa presyo sa pagpalit niini sa mga mag-uuma gikan ₱11.78 ngadto sa ₱12.

Ang puting mais ang kasagarang ginagaling ug ginakonsumo isip panghulip sa kan-on, o kaha ginaproseso ngadto sa *cornstarch*, kornik, ug binatog. Ang dalag nga mais esensyal nga sangkap sa paghimo og bahog sa baboy, manok ug isda, ug ginagamit usab sa paghimo og kornik. Sa abereyds, ang matag Pilipino nagakonsumo og 15 ka kilo sa puting mais kada tuig. Mas taas ang abereyds nga konsumo kada tuig sa mga residente sa mga rehiyon sa Zamboanga Peninsula (159 kilo), Northern Mindanao (45 kilo), Davao (41 kilo), ug Central Visayas (37 kilo) kung asa nagasilbi kining kan-on sa inadlaw-adlaw.

Gibanabanang kapin 500,000 ka mag-uuma ang nag-unang nagsalig sa pagtanum og mais. Niadtong 2020, kapin 8.1 milyong metriko tonelada (MT) sa mais sa kinatibuk-an ang naprodyus sa nasud. Sa ingon niining bolyum, anaa sa 60% ang giproseso isip pakaon sa hayop. Mo-

kabat sa 2.5 milyong ektarya ang kinatibuk-ang langkob sa mga maisan sa tibuok nasud. Pinakalapad dinhi ang anaa sa mga prubinsya sa Isabel (1.1 milyong MT) ug Bukidnon (0.8 milyong MT). Ginagmay ug bulagbulag ang mga maisan. Ang abereyds nga gilapdon niini anaa lamang sa 1.3 ektarya.

Bisan bulagbulag, ang produksyon sa dalag nga mais dominado ug kontrolado sa upat ka dagkung kumpanyang nagaprodyus og pakaon sa hayop: ang B-MEG sa San Miguel Foods Incorporated sa kapitalistang si Ramon Ang, Univet Nutrition and Animal Healthcare Company sa pamilyang Campos, Pilmico Foods Corporation sa pamilyang Aboitiz, ug Universal Robina Corporation sa pamilyang Gokongwei. Kasagarang nagatukod ang nasangpit nga mga kumpanya sa ilang mga planta sa mga erya kung asa nakakonsentra ang daghang maisan. Lakip dinhi ang mga prubinsya sa Isabel, Bukidnon, ug South Cotabato nga nagapoprodyus sa 45% sa kinatibuk-ang bolyum sa dalag nga mais sa nasud. Kini nga mga kumpanya ang nagatakda sa presyo sa pagpalit sa produkto sa mga mag-uuma, ug uban pang mga rekisito sa pagpalit sama sa resiko. Ang B-MEG ang pinakadaku sa maong mga kumpanya nga nagakontrol sa 25% sa kinatibuk-ang merkado sa mga pagkaon sa hayop sa tibuok nasud.

Ilalum ni Duterte, midaku gamay ang bolyum sa *imported* nga mais, nag-una gikan sa mga nasud sa ASEAN ug US. Sukad 2016, misaka

gikan 10% ngadto sa 12% niadtong 2018 ang kinatibuk-ang bahin sa *imported* nga mais sa lokal nga merkado. Pinakadaku dinhi gikan sa Indonesia (25%), Thailand (23%) ug US (21%). Sa abereyds, gibanabanang 580,000 MT sa dalag nga mais ang ginainport sa nasud kada tuig.

Labaw nga modaku ang kontrol sa mga langyawng korporasyon sa lokal nga industriya sa mais kung paboran ang balaodnon sa American Chamber of Commerce of the Philippines ug European Chamber of Commerce of the Philippines nga Rice and Corn Industry Liberalization Act. Ginaduso kini sa Senado sa lider sa Senate Committee on Agriculture and Food nga si Sen. Cynthia Villar. Tumong sa maong balaodnon nga tugutan ang mga kumpanyang 100% nga gipanag-iyahan sa mga langyawng kumpanyang nagaproseso sa mais sa nasud. Kahinumduman nga si Villar usab ang awtor sa Rice Liberalization Law nga nagresulta sa pagbaha sa *imported* nga bugas sa lokal nga merkado ug malukpanong pagkalugi sa mga mag-uuma sa humay.

Nag-atubang karon ang mga mag-uuma sa mais sa malukpanong pagkalugi tungod sa padayon nga pagpangdaut sa African Swine Fever. Matud sa taho sa Global Agricultural Information Network, gidahum nga mokunhod og 2.4% ang kinatibuk-ang produksyon sa mais sa nasud ngadto sa 8 milyong MT tungod sa pagkaylap sa bayrus, nag-una sa Luzon, nga nagresulta sa pag-ubos sa konsumo ug demand sa bahog sa mga baboy. AB

Kahago sa pagtanum og mais

Usa ang 32-anyos nga si Roger sa siyam nga managsuon nga adunay maisan sa isla sa Negros. Pito kanila ang nanimuyo sa usa ka balay ug kaabag sa uma. Aduna silay 12 ka ektaryang yuta ug 1/4 niini ang gigahin alang sa mais nga pangkonsumo sa ilang pamilya. Mas dakung bahin sa ilang mga umahan ang gitamnan sa mga tanum nga ginabaligya aron ipanggasto sa uban pang mga panginahanglan. Bulag-bulag ang ilang mga umahan sa usa ka suuk nga komunidad nga maabot lamang pinaagi sa kabayo.

Hago kaayo ang pag-uma sa mais gikan sa pag-andam sa yuta hangtud sa pagproseso sa mais. Unum ka adlaw kada semana ang ginagahin sa managsuon sa maisan. Duha og tunga ka semana ang ginagahin sa paglampas, usa hangtud duha ka adlaw sa pagdaro, usa ka adlaw sa pagpugas, ug usa ka semana sa pagbasok. Katugbang kini sa halos 30 ka adlaw sa kada siklo sa umahan. Nagsulang silang magtrabaho sa alas-7 sa buntag, ug moundang alas-4 sa hapon.

Tulo ka beses kada tuig ang ilang pag-ani sa mais. Sagad duha hangtud tulo ka gantang (1 gantang = 2 1/4 kilo) sa mais ang ilang napugas kada tanum sa duha ka magkabulag nga luna. Tungod lokal ang

binhi, dili na nila kinahanglan ang abono, pestisidyo ug herbisidyo. Kabaw ug daro lamang ang gamit nila sa produksyon.

Sa abereyds, 34 ka sako sa mais ang gakaani sa managsuon kada tuig. Manu-mano nila kini ginapagaling gamit ang bato ug nakaprodyus sa mokabat 17 ka sako sa bugas-mais. Igo lamang kini alang sa ilang konsumo. Dili na nila kini ginapagaling sa sentro nga usa ka adlaw ang layo ug mogastos pa og ₱500 alang sa transportasyon.

Mikabat sa tulo ka sako ug 15 ka gantang (33.75 kilo) sa bugas-mais ang ginakonsumo sa pamilya ni Roger kada bulan. Gawas dinhi, mokabat sa ₱2,400 ang gikinahanglan sa pamilya aron ipanggasto sa pang-

adlaw-adlaw, ug ginakuha gikan sa pagbaligya sa uban pang mga pananum. Tungod dili igo ang kita, bulad lamang ang sagad nilang ginasud-an ilabina karong pandemya tungod kay miubos ang presyo sa ilang mga produkto samtang misirit ang presyo sa mga palaliton. Wala siyay nadawat nga unsamang ayuda sa maong panahon. Dugang nga paantus alang kanila ang malukpanong operasyong militar sa ilang komunidad tungod kay ginabawal sa mga sundalo ang pagtrabaho sa umahan. AB

Anibersaryo sa Communist Party of India-Maoist, gisaulog

GINASAULOG SA COMMUNIST Party of India (CPI)-Maoist ang ika-17 nga anibersaryo niini karong Setyembre 21. Gidumdum ang anibersaryo sa usa ka semanang selebrasyon nga gisalmutan sa rebolusyonaryong katawhan sa India, mga manggugubat sa People's Liberation Guerrilla Army ug sa masang mag-uuma ug mamumuo.

Gisaludohan sa Partido Komunista ng Pilipinas (PKP) ang mga kaubang Indian sa pag-atubang sa mga hagit ug babag aron ias-dang ang gubat sa katawhan sa India. Sama sa Pilipinas, nagasi-nati ang katawhan sa India sa pagpangdaugdaug ug pagpahimulos ilalum sa semikolonyal ug semipyudal nga katilingbanong sistema. Dunganon ang pagpangulo ug pagsuporta sa CPI-Maoist sa mga pakigbisog sa masa sa katawhang Indian, ilabina sa masang mag-uuma sa ilang pagsukol sa neoliberal nga mga palisiya sa pag-uma taliwala sa paghagurus sa pandemya.

Nakighiusa ang Partido sa panawagan sa CPI-Maoist nga paglig-onon ug palapdon pa ang mga higanteng kahugpungan sa mga mag-uuma ug pakyason ang pagpabilin sa nagharing pundok nga Hindutwa sa porma sa partidong BJP sa nagkaduul nga eleksiyong Indian.

Pagsaludo kang Abimael Guzman, lider komunista sa Peru

NAKIG-UNONG ANG PARTIDO Komunista ng Pilipinas sa tanang mamumuo, mag-uuma ug dinaugdaug nga hut-ong ug sektor sa Peru sa pagkamatay sa rebolusyonaryong lider nga si Manuel Rubén Abimael Guzmán Reynoso. Naila siya isip si Presidente Gonzalo, nagtukod ug lider sa Partido Komunista sa Peru (Sendero Luminoso o Magilakong dalan), ang usa sa magilakong bitoon sa armadong pagsukol sa ti-buok kalibutan niadtong dekada 1980 ug 1990.

Hugot nga gikundena sa Partido ang guberno sa Peru sa "dugay nga pisikal ug mental nga pagtortur" kang Gonzalo. Miagi siya ug ang lain pa niyang kaubang rebolusyonaryo sa subli-subli nga iligal nga pagtaral. Namatay si Gonzalo sa edad nga 86 sa prisohan sa Peru kung asa siya gipri-so sulod sa 29 ka tuig.

Pagpatay gamit ang mga *drone* ug pagpamomba gikan sa kahanginan

Usa ka madugoong krimen ang kabilin sa militar sa US sa Afghanistan ayha hingpit nga mihawa ang mga armadong tropa sa nasud human ang 20 ka tuig nga gyera sa pagsakop dinhi. Niadtong Agosto 29, nagbuhi ang mga armadong *drone* niini sa mga 20-libras nga Hellfire *missile* sa usa ka residensyal nga lugar sa sentrong syudad sa Kabul nga mipatay sa napulo ka sibilyan, lakip ang pito ka bata.

Atubangan sa dili malimud nga ebidensya, napugos nga angkunon sa US Central Command niadtong Setyembre 17 nga ang pagpamomba usa ka “makalilisang nga kasaypanan.” Kini human ang pipila ka semana nga pagduso nga malampuson nilang napatay ang usa ka teroristang lakip kuno sa ISIS-K. Nalambigit kuno ang maong tawhana sa *suicide bombing* sa tugpahanan sa Kabul niadtong Agosto 26 nga mipatay sa pipila ka tawo lakip ang 13 ka sundalong Amerikano.

Ayha giangkon ang kasaypanan, gipanghingusog sa mga upisyal militar sa US nga “98% sigurado” sila nga malampuson ang ilang pagpamomba ug nga wala na daw silay kinahanglang ipasabot o pamatud-an. Gamit ang *drone*, tibuok hapon kuno nilang gisubaybayan ang lihok sa gisuspetsahan nilang terorista ug nakita daw nilang mibisita ang biktima sa mga naila nilang “hideout.” Gina-duso sa militar sa US nga napugngan nila ang lain pang teroristang atake tungod kay ang lalaking gitarget nila nagkarga kanhi og bug-at nga butang sa likod sa iyang sakyanan nga gitoohan nilang mga eksplosibo.

Ang tinuod, ang napatay sa mga bomba sa *drone* sa US mao si Zemari Ahmadi, empleyado sa Nutrition and Education International, usa ka makitawhanong organisasyong Amerikano. Bag-o lang nakauli si Ahmadi gikan sa tibuok hapon pagtrabaho sa paghatod-sundo sa mga empleyado sa ilang upisina. Dihang mibusikad ang misayl sa US, nagadiskarga

siya sa dagkung *container* sa mainum nga tubig alang sa iyang pamilya. Lakip ang iyang mga anak sa napatay.

Miangkon na lamang ang US human gibutyag sa gihimong imbestigasyon sa mga midya sa Afghanistan kaabag ang iladong mantalaang New York Times ug Washington Post sa US. Gisulti nila nga si Ahmadi lakip sa mga Afghan nga nakigtinabangay kanhi sa pagpanakop sa US ug nagplano unta nga makaadto sa US human gibawi sa Taliban ang poder niadtong milabayng bulan.

Ayha niini, pipila ka beses nang napugos ang US nga moangkong nasayop sila ug mga sibilyan ang ilang napatay. Lakip dinhi ang pagbomba sa usa ka kasal niadtong 2002, pagpatay sa kapin 100 ka sibilyan sa prubinsya sa Farah niadtong 2006 ug pagbomba sa usa ka ospital niadtong 2016 kung asa 42 ka duktor ang napatay.

Matud sa Bureau of Investigative Journalism, dili moubos sa 16,900 na ang napatay ug 3,900 ang nasamdan sa Afghanistan, Pakistan, Somalia ug Yemen sukad nga unang migamit ang US og mga *drone* niadtong 2001. Wala kiniy eksaktong datos sa kaswalti sa paggamit sa US og *drone* sa Iraq, Syria, Nigeria, Mali, Libya, Gaza ug West Bank sa Palestine, sa rehiyon sa Kurd sa Turkey ug sa Pilipinas.

Sa milabayng 20 ka tuig, nagpabungolbungol ang mga upisyal militar sa US sa singgit sa liboang pa-

milya sa mga biktima sa ilang pagpamomba gikan sa kahanginan gamit ang mga *drone*. Makiusa ka bahin nga gipanghinambog sa US ang teknolohiya ug bentaha nila sa paggamit og *drone* sa natad sa gubat. Pugos nilang ginabalewala ug ginalubong sa ilang propaganda ang kamatuuran nga ang paggamit sa mga *drone* lapas sa mga balaod sa gubat ug ginagamit sa ilang interbensyon sa lain-laing bahin sa kalibutan.

Ang mga *drone* mao mga sakyang pangkahanginan nga adunay dalang tin-aw nga kamera, *thermal sensor* (pasukod ug pagtandi sa kainit sa mga butang) ug uban pang himan alang sa pagpaniktik o pagpang-isiya. Adunay mga *drone* nga nagadala og mga misayl o bomba.

Usa ka MQ-9 Reaper *drone* ang gigamit sa US sa pagbomba niini kang Ahmadi. Aduna kini kapasidad nga molupad sulod sa 42 ka oras nga adunay dalang 450 kilo nga eksplosibo. Ginakontrol kini gikan sa mga kampo militar sulod sa US ug pwedeng paluparon sa lain-laing bahin sa kalibutan gamit ang komunikasyong nagaagi sa mga satelayt sa kawanangan. Adunay mga “drone command center” ang US sa Las Vegas, Nevada ug lain-laing kampong militar sulod sa US ug 27 ka kampo niini sa lain-laing bahin sa kalibutan, lakip ang upat nga anaa sa Afghanistan ug usa sa Pilipinas.

(Magpadayon sa sunod isyu.) **AB**